

ANNALIS
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XXXII, 1

SECTIO K

2025

KRZYSZTOF ŁABĘDŹ

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

ORCID ID: 0000-0003-2255-3338

Społeczeństwo polskie wobec innych narodów i grup etnicznych

Polish Society Towards Other Nations and Ethnic Groups

ABSTRAKT

W tekście przedstawiono niektóre poglądy Polaków o innych narodach i mniejszościach etnicznych, ze szczególnym uwzględnieniem występujących w społeczeństwie polskim poglądów o charakterze ksenofobicznym dotyczących m.in. Ukraińców, Żydów, Romów i imigrantów. Przedstawiono wybrane dane charakteryzujące sytuację cudzoziemców w Polsce oraz wypowiedzi i działania polityków wynikające z ksenofobicznych przesłanek.

Słowa kluczowe: poglądy społeczeństwa polskiego, ksenofobia, mowa nienawiści, grupy etniczne, narody

WSTĘP

Już w wyniku badań „Diagnoza społeczna 2015” stwierdzono, że poziom ksenofobii w społeczeństwie polskim wzrósł, a postawy ksenofobiczne charakteryzowały 32,3% badanych [Czapiński 2025: 335]. W okresie późniejszym nastąpiły istotne zmiany, które mogły sprzyjać dalszemu wzmacnianiu ksenofobii, m.in. napływ uchodźców z Ukrainy, przyjęcie imigrantów z krajów Azji i Afryki (liczbę cudzoziemców przebywających w Polsce szacuje się nawet na 2,5 mln osób), dojście do władzy ugrupowań wspierających ruchy nacjonalistyczne itd. Wszystko to skłania do zastanowienia się, w jakim zakresie poglądy i postawy o charakterze ksenofobicznym, rasistowskim, antysemickim są obecne współcześnie w Polsce.

Poruszając problematykę stosunku społeczeństwa polskiego do innych narodów i grup etnicznych, mamy na myśli poglądy wyrażane w trakcie badań opinii publicznej, wszelkiego rodzaju zachowania werbalne (w tym m.in. wypowiedzi w mediach tradycyjnych i elektronicznych oraz w różnych sytuacjach w miejscach publicznych), a także inne zachowania podejmowane w odniesieniu do przedstawicieli odmiennych etnicznie zbiorowości¹. Trudnością dotyczącą wszystkich tych wskaźników jest brak możliwości oszacowania, w jakim stopniu poglądy te są reprezentatywne dla całego społeczeństwa. Ponadto stwierdzenie, które poglądy i przekonania są trwałe i jaki jest ich zakres, czy mamy do czynienia z utrwalonymi cechami świadomości społecznej, czy raczej z doraźnymi efektami zaistniałej sytuacji, jest trudne.

Badając problematykę obecności poglądów, postaw i działań o charakterze ksenofobicznym, natrafiamy na dużą ilość informacji o ich występowaniu, potwierdzających je wyniki badań, raportów, statystyk itp. Może to skłaniać do postawienia tezy o ich znacznym zasięgu. Nie negując takiego stwierdzenia, warto jednak odnieść się do wyników badań porównawczych świadczących o tym, że w innych krajach ksenofobia i wynikająca z niej dyskryminacja ma większy zasięg. Z raportu przygotowanego przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) w oparciu o wywiady z osobami czarnoskórymi mieszkającymi w państwach unijnych wynika, że w Polsce (i Portugalii) osoby czarnoskóre najrzadziej doświadczały przejawów rasizmu i dyskryminacji [*Raport...* 2023]. Stosunek do Ukraińców jest bardziej pozytywny niż w pozostałych państwach Grupy Wyszehradzkiej.

Zasadniczy problem podejmowany w niniejszym tekście, po uwzględnieniu powyższego, można sformułować w postaci pytania, co Polacy sądzą o innych narodach i mniejszościach etnicznych, a uwaga zostanie skoncentrowana przede wszystkim na występujących w społeczeństwie polskim poglądach wyrażających niechęć i działaniach agresywnych wobec przedstawicieli innych narodów, grup etnicznych i ich reprezentantów. Zostanie podjęta próba określenia charakteru tego typu zjawisk, występujących w tym zakresie stereotypów oraz wskazania grup i osób (przede wszystkim polityków mających duże możliwości wpływu), przez które są upowszechniane. Przedstawienie wskazanych kwestii zostanie dokonane przede wszystkim na podstawie analizy istniejących dokumentów i raportów z badań, a szczególnie trzeba podkreślić wartość badań i raportów przygotowanych przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego monitorujące zachowania istotne z punktu widzenia tego tekstu (można przy tym wymienić m.in. stowarzyszenie „Nigdy więcej”, Helsińską Fundację Praw Człowieka, Ośrodek Monitorowania Zachowań Rasistowskich i Ksenofobicznych, a także Centrum Badań nad Uprzedzeniami na Wydziale Psychologii UW).

¹ Przedstawiono stosunek społeczeństwa polskiego do następujących grup: narodów żyjących poza polskimi granicami, żyjących w Polsce mniejszości narodowych i etnicznych enumeratywnie wymienionych w ustawie z 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, oraz uchodźców i imigrantów, czyli cudzoziemców z założenia przebywających w Polsce czasowo.

Trudno przy tym nie podkreślić, że jednym z istotnych mechanizmów wpływających na upowszechnianie wrogości wobec osób i grup odmiennych etnicznie, ksenofobii, przekonań rasistowskich itp. jest ich wykorzystywanie jako narzędzia w walce politycznej. Wśród typów konfliktów etnicznych warto szczególnie wymienić dwa: konflikt etniczny będący wyrazem interesów pozaetnicznych lub rodzajem taktyki politycznej oraz potencjalny konflikt etniczny. W pierwszym chodzi o rozgrywanie konfliktów interesów pod pozorem konfliktów etnicznych (kulturowych, religijnych, na tle zagrożenia tożsamości czy integralności terytorialnej itp.), w drugim o utrzymywanie poczucia zagrożenia ze strony innych etnicznie zbiorowości służącego mobilizacji zwolenników oraz pozyskiwania nowych [Budyta-Budzyńska 2010: 241–243]. Konflikty potencjalne wykorzystują elastyczny, dający możliwość dostosowania do aktualnych potrzeb stereotyp wroga. Warto przy tym przytoczyć jedno z zasadniczych twierdzeń klasycznej teorii konfliktu, mówiące, że zagrożenie z zewnątrz wzmacnia integrację wewnętrzną, a ponadto sprzyja centralizacji i wzmocnieniu władzy wewnątrz grupy.

W związku z powyższym w niniejszym tekście szczególna uwaga zostanie skupiona na wypowiedziach i innych działaniach polityków wynikających z przesłanek ksenofobicznych. Należy je traktować nie tylko jako manifestacje poglądów konkretnych osób, ale przede wszystkim jako szerzenie nienawiści o podłożu etnicznym, a dobitnym tego dowodem są np. komentarze zamieszczane pod internetowymi wypowiedziami polityków (a także m.in. znanych publicystów), często nawołujące do użycia przemocy fizycznej, oraz znaczny zasięg tych wypowiedzi.

Przed przejściem do przedstawienia tych kwestii trzeba przybliżyć użyte tu terminy: rasizmu, ksenofobii, antysemityzmu i mowy nienawiści. Rasizm można rozumieć jako „przekonanie, że istnieją znaczące różnice między rasami uzasadniające różne traktowanie poszczególnych ras, a zwłaszcza przyznanie członkom jednej rasy uprawnień i przywilejów oraz odmowa ich przyznania członkom innej” [Scruton 2002: 333]. Opiera się m.in. na nieprawdziwym założeniu, że istnieje stały i niezmienny związek między cechami somatycznymi i psychicznymi, które są dziedziczne, a służy realizacji interesów politycznych, ekonomicznych, dyskryminacji, czy po prostu uzasadnieniu przekonania o własnej wyższości. Ksenofobia to „postawa charakteryzująca się niechęcią, a nawet wrogością do ludzi obcych rasowo, religijnie lub etnicznie do tworzonej przez nich kultury, przeważnie połączona z przekonaniem o wyższości własnej grupy i gloryfikacją jej kultury” [Olechnicki, Załęcki 1999: 104]. W myśl definicji przyjętej przez Międzynarodowy Sojusz na rzecz Pamięci o Holokauście: „Antysemityzm to określone postrzeganie Żydów, które może się wyrażać jako nienawiść do nich. Antysemityzm przejawia się zarówno w słowach, jak i czynach skierowanych przeciwko Żydom lub osobom, które nie są Żydami, oraz ich własności, a także przeciw instytucjom i obiektom religijnym społeczności żydowskiej” [Robocza... 2016]. Natomiast: „Mowa nienawiści to wszelkie formy nienawistnych wypowiedzi kierowanych do ludzi ze względu na ich daną (przyrodzoną, niezbywalną) cechę (kolor skóry, język, religię lub wyznanie, pochodzenie

etniczne czy narodowe, wiek, niepełnosprawność, płeć, społeczno-kulturowa tożsamość płciowa i orientacja psychoseksualna” [Przyjda... 2023: 63]. „Doświadczenia historyczne oraz dotychczasowe badania wyraźnie pokazują, że mowa nienawiści prowadzi do stygmatyzacji, dyskryminacji oraz przemocy, nierzadko na dużą skalę. Badania dotyczące mowy nienawiści w sieci uwidaczniają związek pomiędzy postami w mediach społecznościowych a przemocą motywowaną nienawiścią w rzeczywistości” [Przyjda... 2023: 22].

Istnieje wiele koncepcji tłumaczenia genezy poglądów i zachowań ksenofobicznych i rasistowskich, m.in.: obecność tendencji do dzielenia świata społecznego na przeciwstawiane sobie homogeniczne grupy „swoich” i negatywnie ocenianych „obcych”; konformizm wobec utrwalonych, zastanych przekonań o wartości różnych grup; wynik istniejącej konkurencji między grupami; frustracja i przeniesienie agresji (szukanie „kozła ofiarnego”); dążenie do ochrony wartości grupowych; efekt syndromu osobowości autorytarnej.

Jedną z możliwości tłumaczenia wskazanych wyżej zjawisk proponuje teoria dominacji społecznej Jima Sidaniusa i Felicii Pratto, która zakłada, że ludzie dla obrony hierarchii społecznej i własnej w niej pozycji preferują nierówności między grupami, faworyzując zazwyczaj grupy, do których sami należą, i dyskryminując grupy obce. Narzędziem mającym mierzyć siłę takiej orientacji jest skala dominacji społecznej. Osoby o wysokim wskaźniku orientacji na dominację społeczną dążą do zachowania hierarchicznej struktury, w której jedne grupy dominują, inne są podporządkowane. Pozwala ona trafnie określić postawy wobec obcych grup, zwłaszcza mniejszościowych. Jest zatem dobrym instrumentem do oceny postaw ksenofobicznych, autorytarnych i rasistowskich [Czapiński 2015: 334; Miluska 2003: 174].

DANE DOTYCZĄCE SYTUACJI CUDZOZIEMCÓW W POLSCE

W tekście przedstawionym przez Stowarzyszenie Interwencji Prawnej stwierdzono m.in.: „Cudzoziemcy przebywający w Polsce doświadczają licznych przejawów dyskryminacji i rasizmu. W skrajnych przypadkach przybierają one formę przestępstw motywowanych uprzedzeniami (np. znieważenie, pobicie). Choć wraz z rosnącą ksenofobią polskiego społeczeństwa zjawiska te są coraz częstsze, statystyki nie oddają całego obrazu nierówności. Cudzoziemcy rzadko zgłaszają organom ścigania, że padli ofiarą przestępstwa i jeszcze rzadziej skłonni są pozywać przed sądami cywilnymi osoby czy firmy, który dopuściły się wobec nich nierównego traktowania” [Rasizm... b.r.: 1].

Pewne wyobrażenie o skali wypowiedzi mających podłoże ksenofobiczne przynoszą wyniki badań polskiego internetu, które wykazały, że ogólna liczba wpisów uznanych przez algorytm za godzące w osoby należące do mniejszości etnicznych i narodowych w Polsce wyniosła 480 703, a najczęściej atakowanymi narodami byli Rosjanie, Niemcy oraz Ukraińcy [Przyjda... 2023: 26]. W *Brunatnej księdze* przygo-

townej przez Stowarzyszenie „Nigdy więcej” przytoczono ok. 280 różnego rodzaju faktów, które miały miejsce w 2023 r., a wynikały z przesłanek ksenofobicznych, rasistowskich, nienawiści do osób i grup odmiennych etnicznie. Były to w większości wypowiedzi publicystów (m.in. Rafała Ziemkiewicza, Stanisława Michalkiewicza, Jana Bodakowskiego, Piotra Szlachtowicza, Marcina Roli) i zapraszanych przez nich gości, polityków (m.in. Sławomira Mentzena, Janusza Korwin-Mikkego, Krzysztofa Bosaka, Grzegorza Brauna, Joachima Brudzińskiego, Dariusza Mateckiego, Krystyny Pawłowicz, Patryka Jakiego, Janusza Kowalskiego, Dobromira Sośnierz, Marka Jakubiaka i innych) oraz wielu osób przedstawianych jako działacze różnych ugrupowań (m.in. Koło Monarchistyczne, Ruch Narodowy, Polski Ruch Antywojenny, Watahy Głosu Obywatelskiego, Patria, Rodacy Kamraci), publikowane w takich miejscach, jak TV Republika, kanał wRealu24, kanał Media Narodowe, „Do Rzeczy” i innych. Parokrotnie autorami ksenofobicznych wypowiedzi były osoby z cenzurem naukowym (m.in. dr Ewa Kurek, dr Lucyna Kulińska, prof. Henryk Domański), co można uznać za wzmocnienie treści przez odwołanie się do autorytetów. Prócz tego dokumentowano liczne incydenty o charakterze rasistowskim mające miejsce na stadionach piłkarskich różnych klas rozgrywkowych, polegające na eksponowaniu haseł i symboli nazistowskich (m.in. motta SS „Naszym honorem jest wierność”, Hitlerjugend „Krew i Honor”, „Good night left side”) oraz hasła i symbole antysemityczne, antyromskie, rasistowskie (np. krzyże celtyckie). Jako szczególnie niepokojące można uznać przypadki ataków na osoby etnicznie odmienne, przeprowadzane przez „zwykłych” ludzi, których ofiarami były także kobiety i dzieci [Brunatna... 2024].

Z dostępnych danych statystycznych wynika, że w roku 2020 w prokuraturach zarejestrowano 1 tys. 658 postępowań o przestępstwa popełnione z pobudek rasistowskich, antysemitycznych lub ksenofobicznych, zarzuty usłyszały 622 osoby w 507 sprawach; do sądów trafiły 304 akty oskarżenia, tymczasowo aresztowano 42 osoby, skazano 421 osób, a 11 uniewinniono. Spośród prowadzonych śledztw 726 spraw dotyczyło czynów popełnionych z wykorzystaniem internetu, 187 – zdarzeń związanych ze stosowaniem przemocy, 161 – wypowiedzania gróźb wobec osoby, 123 – rasistowskich napisów na murach, budynkach, ogrodzeniach, a 55 – wydarzeń związanych z organizowanymi manifestacjami, zgromadzeniami i wiecami. Prowadzone śledztwa najczęściej dotyczyły publicznego znieważenia z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej – 580 spraw, propagowania faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa lub nawoływania do nienawiści – 354 sprawy, oraz stosowania przemocy lub gróźb z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej lub wyznaniowej – 286 spraw [Zarzuty... 2021]. W latach 2022–2024 policja stwierdzała po kilkaset przestępstw z nienawiści; wszczynano odpowiednio tyle postępowań. W tym okresie zatrzymano od 121 do 96 osób, a liczba podejrzanych wahała się między 386 a 270 [Informacja... 2025]. Dane te mogłyby skłaniać do wniosku, że liczba przestępstw o podłożu ksenofobicznym zmniejsza się, gdyby nie informacje dotyczące działań prokuratury kierowanej przez Zbigniewa Ziobry. Mechanizmy

działań mających chronić przed odpowiedzialnością prawną osoby popełniające przestępstwa z nienawiści stosowane w prokuraturze pod kierownictwem Ziobry oraz liczne przykłady takich działań szczegółowo przedstawiono w raporcie przygotowanym przez stowarzyszenie prokuratorów Lex Super Omnia [Ściganie... 2022]. Ogólnie mówiąc, chroniono popełniających przestępstwa przedstawicieli skrajnej nacjonalistycznej prawicy, zapewniając im bezkarność m.in. przez brak skutecznej reakcji czy umarzanie śledztw. W sprawozdaniu z działań podejmowanych przez Ośrodek Monitorowania Zachowań Rasistowskich i Ksenofobicznych przypomniano niektóre z takich działań: sprawę Dariusza Mateckiego szybko umorzona, sprawy Jacka Międlara i szefowej dolnośląskiego Obozu Narodowo-Radykalnego Justyny Helcyk, umarzane na polecenie wiceministrów sprawiedliwości, odmowa prowadzenia sprawy Janusza Korwin-Mikkego.

Stwierdzono też, że prokuratorzy często stawali się wręcz adwokatami oskarżonych rasistów. Prokurator Agata Bomze z Prokuratury Rejonowej Warszawa-Żoliborz wniosowała o uniewinnienie skazanych członków ONR, którzy w 2016 r. publicznie nawoływali do mordowania osób pochodzenia żydowskiego. Ta sama prokuratorka wniosowała o to, by nie oskarżać Janusza Korwin-Mikkego. Prokurator Andrzej Purymski z Białegostoku bronił Międlara czy też utrudniał skazanie członków ONR, a w 2019 r. odmówił wszczęcia śledztwa w sprawie spalenia kukły Ryszarda Petru, którą podpalili działacze Młodzieży Wszechpolskiej. Prokurator Piotr Bednarz umorzył sprawę Dariusza Mateckiego (za nienawistne wpisy w internecie) odebraną doświadczonemu prokuratorowi, prokuratorowi Maciejowi Młynarczykowi odebrano prowadzenie spraw rasistów, gdy chciał oskarżyć Roberta Bąkiewicza [Brunatny cień... 2022].

NIEKTÓRE PRZEJAWY POSTAW I POGLĄDÓW KSENOFOBICZNYCH

Poniżej zasygnalizowane zostaną wybrane przykłady poglądów i postaw mających podłoże ksenofobiczne, odnoszących się m.in. do Ukraińców, Żydów, Romów i imigrantów. Ogólnie mówiąc, Polacy większość innych narodów darzą mniejszą lub większą sympatią, w 2025 r. największą sympatię deklarowano wobec Włochów (60%), Amerykanów (58%), Hiszpanów (55%), Czechów (54%) i Anglików (50%). Sympatię do pozostałych uwzględnianych w badaniach narodów deklarowała mniej niż połowa respondentów. Najwięcej niechęci budzili natomiast Rosjanie (72%), Białorusini (48%), Romowie (43%) i Ukraińcy (38%). Warto podkreślić, że jedynie w przypadku sześciu narodów bilans deklarujących sympatię i niechęć przyniósł przewagę tej ostatniej, byli to w kolejności od największej różnicy na rzecz niechęci: Rosjanie, Białorusini, Ukraińcy, Romowie, Palestyńczycy i Żydzi [Stosunek Polaków... 2025], a zatem, z wyjątkiem Romów, narody uwikłane w toczącą się wojnę. Warto też zwrócić uwagę na spadek sympatii wobec Ukraińców do poziomu nawet niższego niż przed wybuchem wojny w Ukrainie. Najniższy od marca 2022 r. jest też odsetek pozytywnie

odpowiadających na pytanie, czy Polska powinna przyjmować ukraińskich uchodźców, i choć połowa respondentów wyraziła takie zdanie (43% zadeklarowało pogląd przeciwny), to zdecydowanie twierdząco odpowiedziało tylko 11% [*Polacy...* 2025].

Ukraińcy stali się częstym tematem mowy nienawiści. W badaniach treści ukazujących się w polskim internecie wykryto 90 019 wpisów uznanych za antyukraińskie (z okresu od 23 lutego 2022 r. do 1 stycznia 2023 r.), a najpopularniejszymi słowami-kluczami okazały się określenia nawiązujące do historii: „banderowiec”, „upaina”, „upainiec”, „UPAina” – ok. 54% postów, określenia deformujące słowo „Ukraińiec”: „Ukr”, „ukra” – ok. 41% postów. Znaczną popularnością cieszyła się także strona #StopUkrainizacjiPolski. W antyukraińskiej mowie nienawiści wyodrębniają się dwa wątki: narracje odwołujące się do historii oraz dotyczące kwestii społeczno-ekonomicznych. Część wypowiadających się za rzeź wołyńską obciąża winą współcześnie żyjących Ukraińców [*Przyjdu...* 2023: 17]. Wypowiedzi antyukraińskie mają niekiedy wydźwięk antysemicki, mówi się o „żydo-banderowcach”, „chazaro-banderowcach” i „pasożydach z Upadliny”, a także o budowaniu „Niebiańskiej Jerozolimy” w Ukrainie [*Ksenofobia...* 2024: 19].

Zasadniczym wnioskiem z badań dotyczących antysemityzmu w Polsce było stwierdzenie, że taką postawę przejawia około połowa społeczeństwa. Rozróżniono trzy rodzaje antysemityzmu: tradycyjny (przekonanie o porywaniu chrześcijańskich dzieci i odpowiedzialności współczesnych Żydów za ukrzyżowanie Chrystusa), wtórny (Żydzi są winni antysemityzmowi, instrumentalnie wykorzystują Holokaust) oraz spiskowy (wiara w żydowski spisek). Antysemityzm tradycyjny stwierdzono u ok. 24% respondentów, ze wskaźnikami antysemityzmu wtórnego zgadzało się od 37% do 53%, natomiast najsilniej występowało poparcie dla wskaźników antysemityzmu spiskowego (43–53,5%), w tym dla przekonania, że Żydzi dążą do panowania nad światem [Bulska, Winiewski 2017: 4–5]. Antysemickie uprzedzenia w Polsce obejmują w szczególności przekonania, że Żydzi: są dwulicowi i chciwi; kolaborują z wrogami Polski; zbiorowo odpowiadają za śmierć Jezusa, za zbrodnie na Polakach lub za rządy komunistyczne; wykorzystują historię Holokaustu do realizacji własnych celów; zagrażają publicznej moralności; używają lub w przeszłości używali krwi chrześcijan do tajnych obrzędów [*Antysemityzm...* 2023: 7].

Jeszcze bardziej stereotypowe wydaje się myślenie Polaków o Romach. W stosunku do tej mniejszości etnicznej nieustannie przeważa niechęć, choć stopniowo i bardzo wolno jej poziom ulega zmniejszeniu. Wśród czynników utrwalających negatywne stereotypy związane ze społecznością romską, traktowaną jako homogeniczna mimo rzeczywistego zróżnicowania, wymienia się m.in. dezinformację ze strony mediów relacjonujących wydarzenia z udziałem Romów, odmawianie im polskości i podkreślanie podziału na „my” i „oni”, a służy temu m.in. egzotyzacja pogłębiająca lęk przed odmiennością (obcymi).

W wyniku analizy treści medialnych dotyczących Romów stwierdzono bardzo częste wykorzystywanie elementów stereotypowych: o kobietach romskich: nieodpowiedzialne matki; matki wykorzystujące dzieci do wyłudzenia pieniędzy; matki, które

zaniedbują dzieci; matki, które nie troszczą się o dobro dzieci; wyrachowane kobiety; kobiety zdemoralizowane, kobiety zdolne do udziału w przestępczych strukturach (np. „mafii grzybowej”); kobiety uciśnione przez romską tradycję; czarownice, wróżki; oszustki; nadmiernie płodne kobiety; osoby bez godności (w kontekście zebrania); kobiety przebiegłe; kobiety tajemnicze; kobiety niebezpieczne; kobiety chciwe; osoby z wrodzonym talentem do tańca, muzyki, śpiewu; księżniczki; kobiety żyjące z wyłudzenia zasiłków; złodziejki; osoby roszczeniowe i konfliktowe; Romki jak zwierzęta; kobiety zniewolone. O mężczyznach romskich: królowie, książęta; nieodpowiedzialni ojcowie, nieodpowiedzialni mężczyźni; agresywni mężczyźni; mężczyźni zdemoralizowani, leniwi; mężczyźni o skłonnościach przestępczych, oszuści, złodzieje, awanturnicy; osoby bezrobotne; osoby bogate (dzięki oszustwom); osoby pijące alkohol na cmentarzu (demoralizacja); mężczyźni niebezpieczni dla otoczenia; członkowie mafii; osoby z wrodzonym talentem do tańca, muzyki i śpiewu; osoby roszczeniowe; lekkoduchy; osoby porzucające rodzinę; osoby niegospodarne [Caban, Pięta 2024: 36–38].

W krzewieniu i wykorzystywaniu stereotypów dotyczących Romów uczestniczą także przedstawiciele władz samorządowych. Przykładem może być Obywatelska Inicjatywa Zerwania z Uprzywilejowaniem Romów w Puławach, grupa na Facebooku założona przez prezydenta Puław Pawła Maja. W grupie udostępniane są treści upokarzające i ośmieszające kobiety i mężczyzn pochodzenia romskiego. Społeczność romska jest przedstawiana w sposób stereotypowy, uwłaczający, podkreślający niski status społeczno-ekonomiczny części jej członków. Radny Przemysła Marcin Kowalski opublikował na Facebooku wpis, w którym mówi o „hordach” romskich uchodźców, którzy mieliby przyjeżdżać do Polski jedynie po to, by otrzymywać polskie świadczenia socjalne. Joanna Talewicz wspominała: „Zdarzyło nam się, że wolontariuszka, dzwoniąc na oficjalny numer interwencyjny Wojewody Mazowieckiego, usłyszała w słuchawce, że Romom nie pomogą, bo mają wszy” [Caban, Pięta 2024: 27–35]. Uchodźcy z Ukrainy romskiego pochodzenia, ze względu na przynależność etniczną, spotkali się z gorszym traktowaniem, wrogością i niezrozumieniem ze strony niektórych wolontariuszy i koordynatorów pracujących z uchodźcami [Mikulska 2022].

Jednym z najistotniejszych w ostatnich latach wskaźników stosunku do osób odmiennych etnicznie są poglądy dotyczące przyjmowania migrantów. W badaniach przeprowadzonych przez Opinię24 w lutym 2025 r. na reprezentatywnej próbie dorosłych członków społeczeństwa polskiego uzyskano jednoznaczną odpowiedź na pytanie, czy respondent osobiście jest za, czy przeciw temu, aby Polska przyjmowała migrantów. 75% badanych wybrało odpowiedzi negatywne, 51% jest zdecydowanie przeciw przyjmowaniu migrantów, a 24% raczej przeciw. Zdecydowanie za przyjmowaniem migrantów opowiedziało się 5% badanych, a 15% raczej za. Odpowiedzi negatywne przeważały we wszystkich grupach wiekowych oraz w potencjalnych elektoratach PiS i Konfederacji (ponad 90%), Nowej Lewicy i Trzeciej Drogi, a w przypadku KO i Razem w minimalnym stopniu przeważały pozytywne [Aż 75%... 2025].

Do mniej jednoznacznych wniosków skłaniają wyniki badań przeprowadzonych również przez Opinię24 kilka miesięcy wcześniej, w czerwcu 2024 r. Również 42%

Polaków stanowczo stwierdzało, że nie powinniśmy już przyjmować uchodźców. W przypadku obywateli krajów sąsiednich, np. Ukraińców i Białorusinów, więcej badanych (35%) akceptowało ich przyjmowanie, ale jedynie 14% Polaków zgadzało się na przyjmowanie uchodźców z całego świata. Połowa badanych odpowiedziała negatywnie na pytanie, czy Polska powinna pomagać innym krajom UE, które nie radzą sobie z napływem uchodźców (odpowiedzi twierdzącej udzieliło 44%). Także na pytanie, czy respondent akceptuje trwającą na wschodniej granicy praktykę tzw. pushbacków, czyli wyrzucania siłą osób, które nielegalnie przekroczyły granicę z powrotem na Białoruś, większość udzieliła odpowiedzi twierdzącej (59%, nie odpowiedziało 32%). Wyniki te potwierdzają negatywny stosunek do przyjmowania uchodźców, natomiast nasuwa się pytanie, czy w stosunku do samych uchodźców poglądy są także negatywne. Wyniki w tym zakresie mogą zaskakiwać – uchodźcę jako lekarza zaakceptowałoby 78%, jako sąsiada 75%, jako zięcia 64%, jako dziennikarza 65%, pracownika handlu i usług 77% [Chalimonik, Kortko 2024].

KSENOFOBICZNE WYPOWIEDZI I DZIAŁANIA POLITYKÓW

Wielu polityków, przede wszystkim z Prawa i Sprawiedliwości i Konfederacji Wolność i Niepodległość, wypowiadało się na tematy związane z imigrantami, uchodźcami z Ukrainy, różnymi żyjącymi w Polsce grupami etnicznymi, a celem tych wypowiedzi (i podejmowanych niekiedy działań) było budzenie strachu przed obcymi oraz szerzenie nienawiści. Te populistyczne zabiegi były jednym z głównych motywów kilku kampanii wyborczych i niewątpliwie odniosły pożądany przez ich autorów skutek. Wśród najbardziej znanych wypowiedzi tego rodzaju można wymienić to, co mówił Jarosław Kaczyński. Na jednym ze spotkań wyborczych w 2015 r., poruszając kwestię przyjęcia przez Polskę imigrantów, stwierdził, że mogą oni być nosicielami różnego rodzaju pasożytów, pierwotniaków, które nie są groźne w organizmach tych ludzi, ale tutaj mogą być groźne [Kaczyński... 2015]. W innym miejscu straszył opanowaniem Polski przez imigrantów i wprowadzeniem szariatu (na wzór Szwecji, co spotkało się z ostrym protestem szwedzkiej ambasady): „najpierw liczba cudzoziemców gwałtownie się zwiększy, następnie nie będą oni przestrzegać, bo nie chcą naszego prawa i naszych obyczajów, a później albo i równolegle – będą narzucać, w agresywny i gwałtowny sposób, w przestrzeni publicznej swoją wrażliwość i swoje wymagania w różnych dziedzinach życia. Czy chcecie państwo, żeby to pojawiło się także w Polsce, żebyśmy przestali być gospodarzami we własnym kraju?” [Mocne... 2015].

Odnosnie do przyjmowania uchodźców, Kaczyński mówił też: „Mamy pełne moralne prawo powiedzieć »nie«”, bo nie ma powodu, żebyśmy radykalnie obniżyli standard naszego życia. I jeszcze, że to byłaby „katastrofa społeczna”. Bo po pierwsze ucierpiałoby „takie zwykłe, codzienne bezpieczeństwo”. A po drugie, wraz z uchodźcami pojawiłyby się problemy ekonomiczne [Niemoralne... 2017].

Wydaje się, że rekordzistą, jeśli chodzi o liczbę wypowiedzi i działań mających podłoże ksenofobiczne, jest Grzegorz Braun. Najbardziej znane z nich to użycie gaśnicy proszkowej do zgaszenia świec chanukowych zapalonych podczas uroczystości w Sejmie (a potem szarpanina z jedną z posłanek, która podjęła próbę wyrwania Braunowi gaśnicy), zniszczenie symbolicznej choinki postawionej przez Stowarzyszenie Sędziów Polskich w krakowskim sądzie (udekorowanej w barwach polskich i ukraińskich) oraz atak w czasie wykładu profesora historii z Niemiec, który odbywał się w Domu Spotkań z Historią. Jednak tego rodzaju działań i wypowiedzi było znacznie więcej, a miały one charakter antysemitki, antyukraiński, homofoniczny, antyuchodźczy, a wielokrotnie zawierały zachętę do użycia przemocy fizycznej. W opracowaniu przygotowanym przez Stowarzyszenie „Nigdy więcej” wymieniono ok. 50 wypadków tego rodzaju, mających miejsce w latach 2019–2023 [*Nie tylko...* 2023].

Tym, co można uznać za szczególnie niepokojące, jest możliwy zasięg oddziaływania Brauna. O zasięgu treści propagowanych przez Brauna świadczy liczba wyświetleń jego materiałów w sieci (np. niektóre nagrania z jego udziałem osiągnęły ponad milion odsłon) i ogromne kwoty zgromadzone na internetowych zbiórkach na jego rzecz (serwis zrzutka.pl przekazał 18 grudnia ponad 200 tys. zł), a jeden z darczyńców napisał: „Brawo Panie Braun! Dziękuję za bohaterski czyn! To ostatni przejaw wolności w tym kraju. Ostatnia nadzieja. Jest Pan symbolem, nie mogę więcej dać, w sumie to całe moje kieszonkowe. Rodzice to wyznawcy Lewicy więc te pieniądze to pieniądze lewaków najgorszego sortu. Stąd satysfakcja!” [*Wsparcie...* 2021]. Jego działania mają również bezpośrednie następstwa społeczne – 14 grudnia pięcioro nieletnich sprawców usiłowało zniszczyć instalację świecznika chanukowego na ulicy Oławskiej we Wrocławiu. Podpalili też przyniesioną ze sobą flagę Izraela, a całe zajście sfilmowali [*Nie tylko...* 2023: 2].

Podobne poglądy wyrażali także inni politycy Konfederacji, w tym propagujące i popierające użycie przemocy. Poseł Konfederacji Dobromir Sośnierz stwierdził m.in.: „Wyławianie ich z morza to jest zapraszanie ich do kolejnych prób nielegalnej imigracji” oraz „Strzelałbym tam, gdzie trzeba”, „do kobiet i dzieci też”. Na Facebooku Konfederacji widać było poparcie dla tych słów, np. Krzysztof Bosak skomentował to słowami: „Brawo Dobromir! Granic należy strzec nie z kocem i termosem dla nachodźców, ale z bronią gotową do strzału, jeśli ktoś nie wykonuje poleceń”. Bosak łączył też napływ imigrantów ze wzrostem przestępczości, stwierdzając m.in.: „w Warszawie poczucie bezpieczeństwa, jeśli chodzi o korzystanie z przewozów samochodowych zniknęło, szczególnie jeśli chodzi o kobiety” dlatego, że „mamy zagrożenie przestępczością seksualną popełnianą w dużej mierze przez imigrantów”, „mamy falę kradzieży”. Według Bosaka, „rdzenni mieszkańcy Europy nie mogą się czuć bezpiecznie”. Dariusz Matecki straszył końcem cywilizacji i zastąpieniem Europejczyków, a Janusz Korwin-Mikke najazdem nachodźców [*Ksenofobia...* 2024: 19], podsuwając też sposób działania wobec imigrantów: „Nie rozumiem problemu Francuzów z imigrantami? Należy białym heteroseksualnym Francuzom rozdać broń – i uchwalić amnestię oraz premię dla każdego, kto zastrzeli na gorącym uczynku

bandytę, rabusia, złodzieja lub gwałciciela. I ogłosić to też po arabsku. Po godzinie będzie spokój” [Brunatna... 2024: 57].

Wypowiedzi o charakterze ksenofobicznym dopuścił się również Donald Tusk, publikując na video, w którym wygłosił słowa: „Oglądamy wstrząśnięci sceny z brutalnych zamieszek (po tym, jak 17-letni kierowca, pochodzący z rodziny marokańsko-algierskiej został postrzelony przez policjanta i zmarł) we Francji i właśnie teraz Kaczyński przygotowuje dokument, dzięki któremu do Polski przyjedzie jeszcze więcej obywateli z państw takich jak – tu cytuję: Arabia Saudyjska, Indie, Islamska Republika Iranu, Katar, Emiraty Arabskie, Nigeria czy Islamska Republika Pakistanu. [...] Dlaczego Kaczyński równocześnie szczuje na obcych i na imigrantów, a jednocześnie chce ich wpuścić setki tysięcy i to właśnie z takich państw? [...] Polacy muszą odzyskać kontrolę nad swoim państwem i jego granicami” [Brunatna... 2024: 56].

Mateusz Morawiecki wygłosił przemówienie, w którym posłużył się określeniami dehumanizującymi uchodźców i migrantów oraz przedstawił ich jako cywilizacyjne zagrożenie: „Możemy za 4–8 lat żyć na poziomie siły nabywczej pieniądza w zarobkach na poziomie państw Zachodu, ale bez tych koszmarnych błędów państw Zachodu, bez tych hord muzułmańskich migrantów, którzy terroryzują przedmieścia Paryża, płądrują sklepy, niszczą spokojne życie mieszkańców” [Brunatna... 2024: 95].

Sławomir Mentzen w Sejmie zadawał pytanie pod adresem Tuska, dlaczego polski premier nie jest zainteresowany zmianą szalonej migracyjnej polityki Unii Europejskiej, i straszył: „W Niemczech tzw. uchodźcy to 2,5% społeczeństwa, a dokonują 15% przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, 13% przestępstw seksualnych. W Niemczech tylko w zeszłym roku było ponad 700 gwałtów zbiorowych, w Szwecji – 150 zamachów bombowych, w Holandii – 600 zamachów bombowych w rok” [Posiedzenie... 2024].

Budzenie strachu i przesłanki rasistowskie były wykorzystywane także w spotach wyborczych. Jednym z nich był spot PiS (z 2024 r.) zatytułowany *Czemu się nie uśmiechacie?*, przedstawiający Donalda Tuska oraz ciemnoskórych imigrantów, mężczyzn, którzy zachowują się agresywnie lub mają czarne paski na oczach, oraz nagranie z obywatelem Rwandy, skaczącym po autach w Warszawie. Spot kończą słowa premiera: „W polskich domach będzie lepiej” [Nowy spot... 2024].

Pod koniec 2023 r. Patryk Jaki opublikował filmik bazujący na rasistowskim stereotypie czarnoskórego mężczyzny jako zagrożenia seksualnego, na którym młoda biała kobieta i młody biały mężczyzna leżą obok siebie na łóżku, mężczyzna obraca się na bok, a pomiędzy nich wyłania się uśmiechnięty, muskularny Afrykanin. Filmik został opatrzony napisem: „Już niebawem [u] każdego lewaka w domu” [Szczucie... 2023].

Także na profilach społecznościowych Platformy Obywatelskiej opublikowano we wrześniu 2023 r. spot wyborczy o wydźwięku ksenofobicznym, nawiązujący do tzw. afery wizowej. W rozpoczynającym się od słów: „Wydawało się. Rząd PiS zaprosił do Polski 250 tysięcy imigrantów z Azji, z Afryki”, zestawiono obrazy, które budzą wyłącznie negatywne emocje wobec migrantów i uchodźców. Obrazy te pokazywały głównie ciemnoskórych brodatych mężczyzn siedzących przy ogniu w zrujnowanych pomieszczeniach, owiniętych kocami w kolejce po rozdawaną żywność, przebywają-

cych w namiotach na terenie obozów czy wreszcie – kroczących w ciemnościach; dominował nastrój grozy, mający wywoływać lęk przed obcością [*Brunatna...* 2024: 84].

ZAKOŃCZENIE

Powyżej przedstawiono wiele przykładów wypowiedzi i zachowań mających podłoże ksenofobiczne i rasistowskie, operujących negatywnymi stereotypami wobec przedstawicieli innych narodów i grup etnicznych, zastrzegając, że niemożliwe jest ustalenie stopnia ich reprezentatywności dla społeczeństwa polskiego. Jednak ich obecność jest faktem i można zastanawiać się nad zagrożeniami, które mogą być ich efektem. Zagrożenia te obrazuje choćby skala odrzucenia społecznego obejmująca sześć sposobów odnoszenia się do innych, z których kolejne występują na podłożu poprzednich. Początkiem jest operowanie stereotypami, czyli jednostronnymi, uproszczonymi, wyjaskrawionymi poglądami, traktującymi członków jakiejś zbiorowości w sposób niezróżnicowany (uogólnienie), szczególnie niebezpiecznymi, jeśli implikują negatywną ocenę tej zbiorowości. Są podstawą tworzenia przesądów opartych na teźże ocenie, co kolejno prowadzi do segregacji, czyli unikania i izolacji, dyskryminacji, czyli ograniczania szans, prześladowania i wreszcie eksterminacji (eliminacji fizycznej) [Sztompka 2002: 300–302].

Zjawiska związane z ksenofobią, rasizmem, niechęcią wobec innych pod względem etnicznym często skutkującą zachowaniami agresywnymi, są tym bardziej niebezpieczne, gdyż dotyczą wielu państw UE. W sprawozdaniu na temat praw podstawowych z 2023 r. stwierdzono m.in., że w 2022 r. rasizm nadal stanowił poważny problem w całej UE, nadal miały miejsce przestępstwa z nienawiści i przypadki nawoływania do nienawiści na tle rasowym, zaniepokojenie budził wzrost nawoływania do nienawiści w internecie – często przez media lub polityków – przeciwko Żydom, muzułmanom, migrantom i mniejszościom etnicznym [*Sprawozdanie FRA...* 2023]. W badaniu przeprowadzonym w 2023 r. przez Agencję Praw Podstawowych UE stwierdzono m.in.: „W UE wciąż panuje antysemityzm, który dotyka Żydów zarówno w internecie, jak i poza nim. Obawy o bezpieczeństwo i częste przypadki nękania zmuszają wielu z nich do ukrywania swojej żydowskiej tożsamości” [*Poziom...* 2024]. Amnesty International stwierdziła, że Romowie, którzy są największą mniejszością w Europie, doświadczają dyskryminacji w dostępie do edukacji, opieki zdrowotnej i społecznej, a ich prawa podstawowe oraz prawo do mieszkania nie są gwarantowane, wymieniając w tym kontekście m.in. Czechy, Słowację, Węgry, Rumunię, Włochy [*Sytuacja...* 2011].

Niebezpieczeństwa związane z ksenofobią czy rasizmem są wzmacniane przez wykorzystywanie ich w walce politycznej, prowadzonej przede wszystkim przez coraz silniejsze ugrupowania skrajnej prawicy, m.in. Niemiecką AfD, francuskie Zjednoczenie Narodowe, węgierski Fidesz, austriacką Partię Wolnościową, Konfederację w Polsce, głoszące hasła nacjonalistyczne, antyimigranckie, antyeuropejskie, mające także coraz mocniejszą reprezentację w Parlamencie Europejskim.

BIBLIOGRAFIA

- Antysemityzm w Polsce. Praktyczny przewodnik*. 2023. Otwarta Rzeczpospolita, Warszawa, <https://www.otwarta.org/wp-content/uploads/2023/10/Antysemityzm-w-Polsce.-Praktyczne-wytyczne.pdf> (dostęp: 25.04.2025).
- Aż 75% Polaków nie chce migrantów. Mocne wyniki sondażu*. 2025. <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Polacy-nie-chca-migrantow-Mocne-wyniki-sondazu-8894610.html> (dostęp: 26.04.2025).
- Brunatna księga 2023–2024*. 2024. Stowarzyszenie „Nigdy więcej”, Warszawa, https://www.nigdywiecej.org/docstation/com_docstation/172/brunatna_ksiega_2023_2024_pol_compressed.pdf (dostęp: 05.04.2025).
- Brunatny cień*. 2022. <https://omzrik.pl/brunatny-cien-nad-ziobrowska-prokuratura---raport-o-sciganiu-przestepstw-z-nienawisci> (dostęp: 25.04.2025).
- Budyta-Budzyńska, M. 2010. *Socjologia narodu i konfliktów etnicznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Bulska, D., Winiewski, M. 2017. *Powrót zabobonu: Antysemityzm w Polsce na podstawie Polskiego Sondażu Uprzedzeń 3*, Centrum Badań nad Uprzedzeniami, Warszawa, 410/2021/02/Antysemityzm_PPS3_Bulska_fin.pdf (dostęp: 27.04.2025).
- Caban, A., Pięta, A. 2024. *Roma Shield. O dezinformacji ze względu na płeć wobec romskiej społeczności w Polsce*, https://fundacijadomnapograniczu.pl/wp-content/uploads/2024/11/ROMA-SHIELD_FDNP.pdf (dostęp: 28.04.2025).
- Chalimonik, H., Kortko, D. 2024. *Uchodźcy? Polacy są przeciw, a nawet za. Zaskakujące wyniki sondażu dla „Wyborczej”*, <https://katowice.wyborcza.pl/katowice/7,35063,31069931,uchodzca-niemile-widziany-chyba-ze-bylby-naszym-lekarzem-sasiadem.html> (dostęp: 28.04.2025).
- Czapiński, J. 2015. *Stan społeczeństwa obywatelskiego*, [w:] *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, J. Czapiński, T. Panek (red.), Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa, s. 335 http://www.diagnoza.com/pliki/raporty/Diagnoza_raport_2015.pdf (dostęp: 02.04.2025).
- Informacja KGP dla RPO ws. zwalczania przestępstw z nienawiści. 2025. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-przestepstwa-nienawisc-zwalczanie-statystyki-kgp> (dostęp: 03.04.2025).
- Kaczyński: Pasożyty i pierwotniaki w organizmach uchodźców groźne dla Polaków. 2015. <https://www.newsweek.pl/polska/jaroslaw-kaczynski-o-uchodzcach/89mwbx3> (dostęp: 20.04.2025).
- Ksenofobia w natarciu*. 2024. <https://hfhr.pl/upload/2024/02/raport-ksenofobia-w-natarciu.pdf> (dostęp: 15.04.2025).
- Mikulska, A. 2022. *Polska: „Przyjechalismy tu, nie chcieli nas wpuścić”*, <https://www.amnesty.org/pl/polska-przyjechalismy-tu-nie-chcieli-nas-wpuscic-romowie-z-ukrainy-traktowani-jak-niechciani-uchodzczy/> (dostęp: 25.04.2025).
- Miluska, J. 2003. *Hierarchiczność i orientacja na dominację społeczną jako podstawa wrogości i agresji międzygrupowej*, „Czasopismo Psychologiczne”, t. 9, nr 2 (dostęp: 15.04. 2025).
- Mocne wystąpienie Kaczyńskiego ws. Imigrantów*. 2015. <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/mocne-wystapienie-kaczynskiego-ws-imigrantow-ambasada-szwecji-odpowiada/zdnmqn> (dostęp: 20.04.2025).
- Niemoralne słowa Kaczyńskiego*. 2017. <https://www.newsweek.pl/opinie/jaroslaw-kaczynski-niemoralne-slowa-o-uchodzcach/206vq4l> (dostęp: 25.04.2025).
- Nie tylko Chamuka. Raport o nienawiści Grzegorza Brauna*. 2023. Stowarzyszenie „Nigdy więcej”, Warszawa, https://www.nigdywiecej.org/docstation/com_docstation/172/nie_tylko_chanuka_raport_o_nienawisci_grzegorza_brauna.pdf (dostęp: 26.04.2025). DOI: <https://doi.org/10.1055/a-2624-6184>.
- Nowy spot PiS*. 2024. https://www.rmfm24.pl/polityka/news-nowy-spot-pis-o-imigrantach-w-sieci-fala-oburzenia,nld,7582131#crp_state=1 (dostęp: 27.04.2025).
- Olechnicki, K., Załęcki, P. 1999. *Słownik socjologiczny*, Graffiti BC, Toruń 1999.
- Polacy o potencjalnym zakończeniu wojny w Ukrainie*. 2025. J. Scovil (oprac.), CBOS Nr 22/2025, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2025/K_022_25.PDF (dostęp: 28.04.2025).

- Posiedzenie Sejmu nr 19 w dniu 09-10-2024, Poseł Sławomir Mentzen. 2024. <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=19&dzien=1&wyp=008> (dostęp: 29.04.2025).
- Poziom antysemityzmu w Europie jest nadal wysoki*. 2024. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/pr-2024-antisemitism_pl.pdf (dostęp: 20.04.2025).
- Przyjdą i zabiorą. Antyukraińska mowa nienawiści na polskim Twitterze*. 2023. Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa, <https://hfh.pl/upload/2023/04/przyjda-i-zabiora-raport-o-antyukraińskiej-mowie-nienawisci.pdf> (dostęp: 16.04.2025).
- Raport ws. rasizmu: najgorzej wypadają Niemcy*. 2023. <https://www.dw.com/pl/unijny-raport-ws-rasizmu-najgorzej-wypadaj%C4%85-niemcy-najlepiej-polska/a-67214277> (dostęp: 25.04.2025).
- Rasizm i dyskryminacja*. b.r. <https://interwencjaprawna.pl/tematy/rasizm-i-dyskryminacja/> (dostęp: 15.04.2025).
- Robocza definicja antysemityzmu*. 2016. <https://holocaustmembrance.com/resources/robocza-definicja-antysemityzmu-przyjeta-przez-miedzynarodowy-sojusz-na-rzecz-pamieci-o-holokauscie> (dostęp: 12.04.2025).
- Scruton, R. 2002. *Słownik myśli politycznej*, Zysk i S-ka, Poznań.
- Sprawozdanie FRA na temat praw podstawowych z 2023 r.* 2023. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-fundamental-rights-report-2023-opinions_pl_0.pdf (dostęp: 25.04.2025).
- Stosunek Polaków do innych narodów*. 2025. M. Omyła-Rudzka (oprac.), CBOS Nr 13/2025, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2025/K_013_25.PDF (dostęp: 27.04.2025).
- Sytuacja społeczności romskiej w Europie*. 2011. https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2011/11/SYTUACJA_SPOLECZNOSCI_ROMSKIEJ_W_EUROPIE.pdf (dostęp: 20.04.2025).
- Szczucie czarnoskórym. Jak politycy prawicy sięgą rasizm i dezinformują w sprawie paktu migracyjnego*. 2023. <https://oko.press/rasizm-politycy-prawicy-pakt-migracyjny> (dostęp: 24.04.2025).
- Sztompka, P. 2002. *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, b.m.
- Ściganie przestępstw z nienawiści w praktyce polskiej prokuratury w latach 2016–2022 – przejawy erozji systemu egzekwowania prawa*. 2022. <https://drive.google.com/file/d/1wHtOysdUK0hIG4N9w8ma-1iaKftj9ztW3/view> (dostęp: 16.04.2025).
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, Dz. U. 2005 Nr 17 poz. 141.
- Wsparcie działalności Grzegorza Brauna*. 2021. <https://zrzutka.pl/caj6sn#donators> (dostęp: 18.04.2025).
- Zarzuty za przestępstwa z nienawiści – jakie statystyki?*. 2021. <https://www.infor.pl/prawo/nawosci-prawne/5346577,Zarzuty-za-przestepstwa-nienawisci-statystyki.html> (dostęp: 15.04.2025).

POLISH SOCIETY TOWARDS OTHER NATIONS AND ETHNIC GROUPS

Abstract: The text presents some views of Poles on other nations and ethnic minorities, with particular emphasis on xenophobic views present in Polish society, including Ukrainians, Jews, Roma and immigrants. Selected data characterizing the situation of foreigners in Poland as well as statements and actions of politicians resulting from xenophobic premises are presented.

Keywords: Polish society's views, xenophobia, hate speech, ethnic groups, nations

BIOGRAM

Krzysztof Łabędź, socjolog i politolog, dr hab., profesor uczelniany na Uniwersytecie Ignatianum w Krakowie, kierownik Katedry Współczesnych Systemów Politycznych, zainteresowania naukowe w zakresie teorii i socjologii polityki, najnowszej historii Polski oraz funkcjonowania polskiego systemu politycznego. Autor ok. dwustu publikacji, w tym kilku książek i wielu artykułów poświęconych problematyce „Solidarności” i opozycji politycznej w okresie PRL. Kontakt e-mail: krzysztof.labedz@ignatianum.edu.pl